

БОРІТЬБА ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

І.В. Смирнова

ДЕЯКІ ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ БОРІТЬБИ З НАРКОБІЗНЕСОМ І НАРКОМАНІЯМИ В УКРАЇНІ

У минулому сторіччі наркобізнес з його наркотичною субкультурою до всього пострадянського простору «проривався» неодноразово, цьому сприяли дві світові війни та революційні події, пізніше – пострадянські події перебудови. У повоєнну епоху відбувся швидкий підйом «наркотичної хвилі» у зарубіжних країнах, але, що є особливо цікавим, наш власний соціум залишався в «замороженому» стані, тому що діяли могутні важелі соціального контролю, чималу роль відігравала і так звана «залізна завіса».

У 1958 р. в наркологічних установах України було зареєстровано усього 450 осіб, які зловживали наркотиками, і це є показовим, лише медичного призначення. Динаміка розповсюдження незаконного обігу наркотиків за останні 30 років свідчить, що зростання кількості споживачів цих засобів спостерігалось ще наприкінці 60-х рр. ХХ ст. Так, у 1968 р. в Україні діагноз «наркоманія» був поставлений 2506 особам, але це не означає, що дана проблема не існувала взагалі – вона мала глибоко прихований (латентний) характер і була обмеженою за характером у повоєнні часи (відіграла роль у цьому тогочасна тоталітарна ідеологія). У 1997 р., за даними МВС України, такий діагноз було поставлено вже 54 555 особам, у 1998 – 55 842, у 1999 – вже 62 508, у 2000 – 69 203, у 2001 – 75 360, у 2002 – 78 579 особам. Станом на 1 січня 2004 р. на обліку перебуває 120 тис. осіб, які зловживають наркотиками.

За кількістю зареєстрованих злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення, за даними Державного комітету статистики України за січень-червень 2004 року [1], маємо таку картину: всього випадків за I півріччя 2004 р. – 33 094, для порівняння – за аналогічний період 2003 р. – 29 385, динаміка тут складає 112,6 %, яка посідає друге місце серед статистичних показників, її перевищує лише зростання злочинів у сфері господарської діяльності. Але, на наш погляд, виведенню реальної статистики щодо наркозлочинності заважає об'єднання злочинів у сфері обігу наркотиків в один розділ Кримінального кодексу України зі злочинами, пов'язаними з отруйними та сильнодіючими речовинами, одурманюючими засобами, допінгом, порушенням правил боротьби з епідеміями і т. ін. Але навіть така плутанина дозволяє говорити про відчутне зростання рівня наркозлочинності в Україні. Більше того, розділ «Правопорушення» [1, с. 160] окремо виділяє кількість злочинів, скоєних у стані алкогольного сп'яніння (по злочинах загальнокримінальної спрямованості), а от злочини у сфері обігу наркотиків, не кажучи вже про організований наркобізнес, статистика за яким взагалі відсутня, мають вкрай узагальнений вигляд та їм приділено дуже незначну увагу. Може скластися враження, що наркопроблем в Україні начебто не існує, лише фахівець може якимось чином

розібратися в офіційній статистиці, яка в жодному разі не дає підстав для реальних висновків стосовно наркоситуації в державі. Хоча у загальній кількості злочинів загальнокримінальної спрямованості протиправні діяння у сфері обігу наркотиків посідають друге місце і складають, відповідно, 11,9 % [2, с.84].

Боротьба з наркобізнесом та наркоманією має здійснюватися, на наш погляд, за такими напрямами:

– *перший* – *протидія незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів*, яка є завданням не лише Міністерства внутрішніх справ та Служби безпеки, а й Національної координаційної ради по боротьбі з наркоманією при Кабінеті Міністрів, Генеральної прокуратури, Адміністрації Державної прикордонної служби, Державної митної служби, Державної судової адміністрації, Державного департаменту з питань виконання покарань, Міністерства закордонних справ України;

– *другий* – *попередження та запобігання зловживанню наркотиками* – зобов'язані здійснювати Міністерство охорони здоров'я, Державний комітет у справах сім'ї та молоді, Міністерство освіти та науки, Міністерство транспорту та зв'язку, Міністерство агропромислової політики, Міністерство праці, Державний комітет інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України, як це визначено у Комплексній програмі профілактики злочинності на 2001-2005 рр. [3] та у ст.3 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» від 15 лютого 1995 р. [4];

– *третій* – виділяємо, на наш погляд, як синтез першого та другого, який полягає у *проведенні постійної діяльності з протидії наркобізнесу та запобігання наркоманіям, але вже на міжнародному й транснаціональному рівнях*. Тут перше місце відводиться Міністерству закордонних справ, Адміністрації Державної прикордонної служби, Державній митній службі України.

Статистичні показники у різних правоохоронних та інших органах державної влади, які зобов'язані здійснювати протидію наркоманії та наркобізнесу, дуже розрізняються. Наприклад, Міністерство охорони здоров'я станом на 2002 р. дає такі дані – 83 868 осіб, яким поставлено діагноз «наркоманія», Служба безпеки України називає цифру близько 720 тис. осіб. На думку вчених-кримінологів, їх реальна кількість перевищує 1 млн. осіб [5, с. 167], враховуючи латентність наркоспоживання, помноживши офіційний статистичний показник на 10. За останні п'ять років кількість зареєстрованих наркоманів подвоїлася.

Цікаво, на наш погляд, що Міжнародний комітет з контролю за наркотиками Організації Об'єднаних Націй (далі – МККН) підтверджує наведені статистичні дані та зазначає, що дослідження, проведене Українським науково-дослідним інститутом клінічної та експериментальної неврології і психіатрії (м. Харків) і Науково-методологічним і клініко-реабілітаційним центром проблем хімічних залежностей (м. Київ), подало результат, що на початок 2002 р. 155 тис. осіб страждали залежністю від опіатів, а загальна кількість наркоспоживачів перевищує 1 млн [6].

Стосовно деяких причин подібних розходжень у відомчій статистиці ми вже вели розмову [7, с.191], але сьогодні хочеться виділити додаткові, тим більше, що це стосується не сухих показників, а людських доль і понівечених життів. Вважаємо, що наявна ситуація стала можливою через нерозуміння та несприйняття реальної наркоситуації та її суспільно небезпечних наслідків на вищому державному рівні; можливе бажання примножити свої відомчі успіхи у боротьбі з наркобізнесом і наркоманією у сумнозвісній гонитві за показниками; відсутність автоматизованого міжвідомчого банку щодо обліку всіх вчинених на території України наркозлочинів і детермінант наркобізнесу та наркоманій. До речі, в нашій державі існує міжвідомчий банк даних про осіб, причетних до незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, створено також єдиний реєстр хворих на наркоманію [8, с.326]; брак єдиної системи статистичної звітності та обліку у сфері боротьби з НОН і наркобізнесом (між іншим, даний аспект стосується й інших проявів як організованої, так і загальнокримінальної злочинності).

Бракує також консолідації всіх без винятку правоохоронних, а також інших органів державної влади під жорстким контролем єдиного органу державного управління з проблем протидії наркобізнесу під керівництвом Президента України.

Хибне висвітлення реальної наркоситуації в Україні спричиняється, на нашу думку, також й тим, що далеко не всі особи зазначеної категорії виявляються. Тут позитивну роль у сенсі первинної профілактики та постановки на облік мали б зіграти інститут дільничних інспекторів міліції, батьківства, керівництво профтехучилищ, шкіл, вузівських закладів, медичні комісії призовників для служби у Збройних силах України, а також – працівники Державного департаменту з питань виконання покарань МВС України. Знову ж таки перше місце посідають такі чинники протидії, як всеохоплююча зацікавленість у вирішенні проблеми, але до сьогодні таке гасло залишається лише на словах. Необхідним є, на наш погляд, прийняття відповідного нормативного документа зобов'язуючого характеру та застосування заохочувальної практики до осіб з названих, які активно включаються до профілактичного процесу.

Конструктивною з цього приводу є думка Президента Російської Федерації Путіна В.В., висловлена на Колегії Федеральної служби з контролю за обігом наркотичних засобів і психотропних речовин стосовно того, що рівень наркотизації населення зростає, структура наркоторгівлі розширюється. Нині 2/3 злочинів, пов'язаних з наркотиками, відносяться до категорії тяжких та особливо тяжких злочинів. На думку Президента Російської Федерації, в країні виникла стала, добре структурована й розгалужена мережа наркоділків, яка включає виробництво, транспортування, розповсюдження, тобто збут наркотиків, з вже наявним злиттям російської наркомафії із міжнародною щодо організації спільної діяльності та легалізації наркопритків за кордоном [9].

Вважаємо, що для України стануть вкрай важливими запозичені у Росії пріоритетні напрями протидії наркобізнесу та поширенню наркоманій, безумовно, з урахуванням власних тенденцій розвитку, тим більше, що розгля-

дувана проблема в жодному разі не обмежується територією якоїсь однієї країни, а має міжнародну (транснаціональну) спрямованість.

1. Розробка та застосування системи дієвого психологічного впливу на свідомість населення у сенсі неприйняття наркокультури у всіх її проявах.

2. Кримінологічна експертиза та трансформація наявної правової бази.

3. Удосконалення державної системи протидії незаконному обігу наркотиків, аналогів і прекурсорів.

4. Мінімізація й ліквідація фінансової бази наркомафії через підрив її економічного підґрунтя шляхом боротьби з легалізацією доходів від наркобізнесу, виявлення каналів руху таких грошових мас, розкриття наркокорумпованих зв'язків.

5. Комплексність протидії наркобізнесу та наркоманіям з використанням всієї системи профілактичних, виховних, медичних та правоохоронних засобів.

6. Відновлення державної системи лікування та реабілітації наркозалежних.

7. Розробка механізму мінімізації та відсторонення населення, особливо неповнолітніх і молоді, від наркокультури та наркоспоживання, враховуючи провал ідей щодо введення односторонньої легалізації наркотиків і репресивних методів боротьби в багатьох країнах світу.

8. Глибокий аналіз ходу виконання антинаркотичного законодавства України.

9. Активна підтримка громадськості у сенсі антинаркотичної пропаганди та інформаційної і профілактичної роботи.

10. Протидія відкритій та прихованій пропаганді наркотиків.

11. Постійний інформаційний обмін із зарубіжними країнами, у першу чергу СНД, у напрямі виконання Антинаркотичної програми СНГ на 2002 – 2004 рр.

12. Налагодження чіткої взаємодії прикордонників країн СНД.

13. Особливо важливим моментом протидії наркобізнесу є безумовне налагодження знищення сталих шляхів наркоконтрабанди, тим більше, що географія такої контрабанди щороку залишається незмінною.

14. По лінії діяльності Адміністрації Державної прикордонної служби та Міністерства закордонних справ України необхідна особлива увага до цього напрямку протидії, оскільки від розробки єдиних підходів у взаємодії партнерів по боротьбі залежить ефективність протистояння наркобізнесу та наркоманіям, у першу чергу, в країнах СНД, а також – у Західній Європі та Північній Америці. У нашому разі йдеться про взаємодію у напрямі забезпечення безпеки прикордонних зон від експансії (контрабанди) «продукту» злочинного бізнесу.

15. Боротьба з бідністю, що виступає відчутною детермінантою для створення ринків наркотогівлі.

Якщо ж звернутися до ретроспективи наркопроблеми, то ще у 1980 р. вперше виникла загроза епідемії (через проведення Олімпіади у м. Москві – тогочасна радянська молодь дізналася від «гостей» олімпійських ігор про

«культуру коноплі»), перше місце посіли її похідні; так само війна в Афганістані спричинила початок героїнової експансії на український наркоринок.

Дуже показовим з цього приводу є затримання правоохоронними службами Греції нещодавно 1 т кокаїну на борту судна, яка, ймовірно, частково призначалася для збуту під час проведення Олімпійських ігор. Тут стає очевидним дуже еластична пристосованість наркобізнесу до часу й місця постачання забороненого наркотику.

А вже сьогодні у вільному продажі у м. Києві та багатьох інших великих центрах урбанізації України можна безперешкодно знайти і придбати різноманітні товари народного вжитку – попільнички із зображенням «чарівного» семилісника коноплі, молодіжні яскраві футболки і навіть ювелірні вироби зі срібла та золота, різноманітні «красиві», на погляд вуличних торговців, філіжанки, хустинки для голови з відвертою пропозицією «суперканнабісних клубів», між іншим, завезених з Росії, «шкури» для мобільних телефонів зі спеціальною запаховою пропиткою з ароматом марихуани та зображеннями на панелях конопляних заростей, що, на наш погляд, є прямим пропагуванням і пропонуванням привілей наркокультури не сталій у психологічному сенсі частині населення – неповнолітнім і молоді. Більше того, перелічені товари народного споживання користуються неабияким попитом саме серед названої категорії осіб. Зрозуміло, що торгові точки всіх кольорів і мастей з радістю пропонують такий «товар», бо його реалізація дозволяє досить швидко отримувати прибутки та формувати сталий попит на такий «товар». Суспільна небезпека торгівлі даними продуктами полягає, на наш погляд, у тому, що спочатку наркокультура завойовує свідомість молодих людей, а потім в змозі перейти до активних дій – пропозиції споживання та зловживання наркотичними засобами та психотропними речовинами.

Ми переконані, що така подвійна – коли несвідома, а коли й задалегідь передбачена (зовнішня) наркотична політика має регулюватися українським законодавством. Але з аналізу антинаркотичної нормативної бази та інших актів, що регулюють суспільні відносини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, а також – у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними, стає зрозумілим наведене.

Так, Кримінальним кодексом України у розділі XIII навіть не згадується перелік дій, який міг би кваліфікуватися як пропаганда наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів, хоча КК містить у розділі XII – Злочини проти громадського порядку та моральності – дві дуже асоціативні, на наш погляд, статті – ст. 300. Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості та ст. 301. Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів.

Наведені статті не розглядають склади злочинів, пов'язаних із пропагуванням наркотичної культури, але об'єктами злочинів тут виступають моральні засади суспільства в частині розповсюдження інформації про прийнятні способи поведінки людей. А кримінологічна наука трактує нар-

команію саме як «фонове явище», що обрамовує злочинність, в основі якого – аморальність, падіння духовності та часткове або повне ігнорування суспільних інтересів і життєвих цінностей.

Зрозуміло, що тут потребуються конкретні коментарі, тому що згідно зі ст. 300 предметом даного виду злочину є саме твори, що пропагують культ насильства і жорстокості. Вони становлять собою матеріальний предмет, тобто матеріалізовані у формі писаних чи відповідно розмножених (надрукованих) текстів, фільмів, магнітофонних записів, комп'ютерних програм на носіях інформації. У коментарі до даної статті КК пропаганда передбачає поширення і роз'яснення певних положень серед широких верств населення. В нашому разі різноманітні товари народного вжитку – попільнички із зображенням листя коноплі, футболки і біжутерні та ювелірні вироби, посуд, хустинки для голови із пропагандою «суперканнабісних клубів» не можуть розглядатися як твори, що пропагують культ наркоспоживання, вони є лише предметами матеріального світу. А от предметом злочину за ст. 301 КК України є вже, поряд із творами, і предмети та інші зображення порнографічного характеру. Чому у законодавця не виникло асоціацій з предметами та зображеннями наркотичних речовин, закликами на товарах народного вжитку на зразок «розвіяти нудьгу» за допомогою марихуани, гашишу, які, у свою чергу, призначені, на нашу думку, для збудження цікавості до наркокультури, а пізніше – до незаконного споживання даних наркотичних засобів?

Між іншим, Закон України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» від 15 лютого 1995 р. у статті 1 розділу I. Загальні положення тлумачить «наркотичні засоби як рослини ..., класифіковані як такі в міжнародних конвенціях, а також інші рослини, які становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними ...». Конопля є рослиною, з якої виготовляється не лише пенька і конопляна олія – важливі сільськогосподарські продукти, а й наркотичні речовини рослинного походження – марихуана, гашиш, за незаконний обіг яких передбачено кримінальну та адміністративну відповідальність в Україні та які становлять серйозну небезпеку для здоров'я у разі зловживання ними. Статтею 20 цього самого Закону України передбачено заборону реклами наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, але заборонене лише рекламування і тільки у засобах масової інформації, а заборону прихованої пропаганди (антисоціальної реклами) не передбачено.

По-перше, ситуація ускладнюється тим, що місця продажу названого товару не можуть визнаватися за ЗМІ, по-друге, – чи можна вважати за рекламування наочну приховану пропаганду цих заборонених наркотичних засобів, якщо наведене не передбачене навіть Законом України «Про рекламу» в новій редакції від 3 лютого 2004 р. № 1407-IV. Вважаємо, що даний стан справ можна кваліфікувати як злочинну пропаганду за елементами антисоціальної реклами, як суцільний антипод соціальної рекламі, яку наведений Закон України тлумачить у ст. 1 Розділу I як «інформацію будь-якого виду, розповсюджену в будь-якій формі, яка спрямована на досяг-

нення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей і розповсюдження якої не має на меті отримання прибутку ...»

Разом з цим, ст.8 Розділу I Закону забороняє «подавати відомості або закликати до дій, які можуть спричинити порушення законодавства, завдають чи можуть завдати шкоди здоров'ю або життю людей ...», але абсолютно не зазначається, які саме порушення і якого законодавства, яка конкретна шкода здоров'ю може завдатися і за допомогою яких саме відомостей? Не зрозуміло, і можна говорити лише з обережними припущеннями, про настання порушення антинаркотичного законодавства в результаті торгівлі подібними товарами.

Зрозуміло, що заборона реклами виключає саму можливість представлення наркотичних засобів і психотропних речовин у рекламних цілях у засобах масової інформації і т. ін., але як же бути з пропагуванням наркокультури? Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення контролю за обігом наркотичних (психотропних) лікарських засобів» від 18 січня 2003 р. № 58 затверджено відповідний Порядок, пунктами 6 та 40 якого передбачено знов-таки заборону рекламування наркотичних (психотропних), але вже лікарських засобів, «за винятком надання інформації у галузевих медичних, наукових та фармацевтичних видниках і виданнях». Згідно з Постановою Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні «Формування здорового способу життя української молоді: стан, проблеми та перспективи» від 3 лютого 2004 р. № 1425-IV пунктом 8 зазначених Рекомендацій Державному комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики доручено вжити заходів щодо заборони розміщення соціально небезпечної реклами лише на упаковках харчових продуктів, особливо популярних серед дітей та молоді, але без жодних пояснень стосовно змістовних ознак соціально небезпечної реклами.

З огляду на зазначене, пропонуємо внести доповнення до назви Розділу III – Державний контроль за діяльністю у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» від 15 лютого 1995 р., подавши її у такій редакції: – «Державний контроль у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів».

Пропонуємо також внести зміни до статті 20 Розділу III даного Закону України – Заборона реклами наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, виклавши назву у такій редакції: «Заборона реклами, антисоціальної реклами, прихованої пропаганди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» з докладним тлумаченням у Розділі I даного Закону України – Основні терміни, які застосовуються в цьому Законі – таких термінів: «антисоціальна реклама» і «прихована пропаганда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів». Вважаємо, що дані уточнення і зміни не вимагатимуть витрачання додаткових коштів з Державного бюджету України, тому що прийматимуться в межах чинного законодавства.

На наш погляд, потребує також змін і доповнень Закон України «Про рекламу», а саме: у Розділі I – введення понять «антисоціальна реклама» і «прихована пропаганда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів а прекурсорів»; у статті 3 Розділу III – ввести додатковий пункт щодо заборони антисоціальної реклами та прихованої пропаганди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.

З аналізу наведених нормативних документів стає зрозумілим, що запобігання і припинення пропаганди наркокультури залишилося поза увагою законодавців, ми знову опинилися в ситуації, коли реалії життя, пов'язані з наркоекспансією, швидкими темпами випереджають законотвірчий процес. Тому вважаємо за необхідне розробити проект відповідної постанови про заборону у вільному продажу товарів народною вжитку, що містять в собі пропаганду наркотиків, їх споживання та спрямовані на розкладання соціальної свідомості неповнолітніх та молоді та винести його на розгляд Верховної Ради України.

Зрозуміло, що потребується ґрунтовна розробка самого поняття «прихована пропаганда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів», роз'яснення способів здійснення наркопропаганди та затвердження Переліку забороненої наркосимволіки і можливих товарів з її зображеннями з урахуванням негативного впливу на психіку та свідомість (підсвідомість) людей. Вважаємо, що у даній справі необхідне залучення високопрофесійних кримінологів, фахівців-психологів, психоаналітиків, психіатрів і педагогів з обов'язковим проведенням експертизи з метою визначення імовірного негативного впливу на емоційний стан, поведінську лінію символіки, що містить в собі змістовні ознаки пропаганди (ідеології) наркотичної субкультури та наркоспоживання.

Не вдаючись до визначення даних понять, можна лише констатувати: те, що спостерігаємо сьогодні, є прихованою пропагандою наркосубкультури, але не маємо чіткого кримінологічного визначення означеної діяльності, хоча навіть філософський словник дає тлумачення пропаганди «як особливого роду соціальної діяльності, основна функція якої – розповсюдження знань ... та іншої інформації з метою формування певних поглядів, уявлень та емоційних станів, здійснення впливу на поведінку людей».

Зрозуміло, що у протидії наркобізнесу та запобіганні поширенню наркоманії абсурдно зводити боротьбу з цими явищами лише до конфіскації предметів пропаганди наркотиків, коли абсолютно чітке місце в ній посідає система взаємопов'язаних заходів, таких як: усунення детермінантів, що спричиняють наркобізнес і наркоманії (їх – понад 80); укріплення і розвиток державних інституцій; підвищення економічного добробуту громадян; декомерціалізація освіти і медичних наркологічних установ; силові методи й способи протидії наркобізнесу та корупційним проявам наркодіяльності з боку уповноважених на це правоохоронних та інших органів державної влади і т ін.

Протидія за даними заходами здійснюється вже тривалий час, але це не означає, що прихована пропаганда (антисоціальна реклама, як вже зазначалося, за своїми змістовними ознаками) має залишатися поза увагою

законодавців і правоохоронців. Тим більше, що вчені-кримінологи виділяють стадії «прогресування» наркоманів, першою з яких як раз і є нездоровий інтерес і потяг до наркотиків у групі відносного ризику [5, с.171].

Дуже актуальним з цього приводу є прецедент, що виник у Російській Федерації з даної проблеми. У місті Владивостоці наркополіцейські вилучили товар із зображеннями коноплі. Так, перший «заборонений» товар виявлено у торговому центрі «Родина», завдяки проведеному фахівцями Держнаркоконтролю по Приморському краю рейду, в результаті якого розшукувався товар у бутіках та книжкових крамницях, що пропагує наркоманію. Першими виявилися продавці бутіка спортивного товару названого центру, в якому реалізовувалися модні яскраві футболки з листям коноплі та надписами англійською «відпочинь» та «відірвись». А. Несвячена, пресекретар Управління Держнаркоконтролю по Приморському краю в офіційному коментарі зазначила, що метою перевірок торгових точок є виявлення фактів прихованої пропаганди та реклами наркотичних засобів у вигляді зображень конопляного листа та закликів до споживання марихуани [11].

Такі зображення підпадають під визначення «реклама або пропаганда» згідно зі ст. 46 Федерального закону, що забороняє пропаганду та обмежує рекламу у сфері обігу наркотиків. Очікується адміністративний розгляд, власника торговельної точки як юридичній особі за дане правопорушення загрожує штраф. Цікаво, що подібні випадки продажу були зафіксовані також і в м. Курську – продаж мобільних телефонів з коноплею [12], у м. Омську – футболки із відповідним зображенням і горілка чеського виробництва «Каннабіс» [13].

Аналогічна кампанія проти продукції, що пропагує наркотичні засоби, проходить і в інших російських містах. Так, рязанський підприємець залишився без партії футболок і бандан із зображенням коноплі та шприців. Така сама доля спіткала двох бізнесменів з міст Казані та Набережні Човни. У місті Новоросійську конфіскували ще більш оригінальний товар: декоративні рамки з надписом «Помри, нудьга». На скляних рамках зображені кущі коноплі та цигарки з маріхуаною, а також заклик «За необхідності розбити скло» [14].

Але небезпечним є те, на наш погляд, що в Росії та Україні відбувається послідовний наступ на свідомість молоді та неповнолітніх, а також та обставина, що люди вже призвичаїлися до проявів наркокультури та самих наркозалежних і хворих на наркоманію, пасивно сприймаючи наведене за належне. Більше того, перегляд обговорення ситуації навколо діяльності Держнаркоконтролю Росії в Інтернет, дало жакливі результати. Молодь здебільшого цинічно і навіть з використанням позанормативної (інвективної) лексики ставиться до діяльності Держнаркоконтролю на кшталт «курили і будемо курити марихуану» і «це взагалі не наркотик». Більше того, багато з них вбачають у забороні наркопропаганди «наступ на їх права і свободи».

Висновок може бути лише однозначним – перші спроби (у даному разі) запобігання лише єдиному прояву наркоманії та наркобізнесу, який (прояв) є менш суспільно небезпечним, порівняно з контрабандою, виробництвом,

культивуванням, розповсюдженням, збутом і немедичним зловживанням наркотиками, викликав жорстку протидію у вигляді «будемо споживати вам на зло», що ускладнюється стійким, сформованим, свідомим ставленням споживачів забороненої наркопродукції до неї як до певного блага. Вважаємо, що введення заборони, а, можливо, й криміналізації діянь, спрямованих на антисоціальну рекламу та приховану пропаганду наркотиків, безумовно, може стати відчутним фактором у сфері протидії наркобізнесу і поширенню наркоманії в Україні.

Список літератури: 1. Статистичний бюлетень за січень-червень 2004 року / Держ. комітет статистики України. Вих. № 13/1–14/17 від 23. 07. 04. К., 2004. 2. Про соціально-економічне становище України за січень-червень 2004 року / Держ. комітет статистики України. Вих. № 02/1–12/16 від 15. 07. 04. К., 2004. 3. Комплексна програма профілактики злочинності на 2001–2005 рр.: Затв. Указом Президента України «Про Комплексну програму профілактики злочинності на 2001–2005 рр.» від 25 грудня 2000 р. за № 1376/2000// Урядовий кур'єр. 2001. 30 січня. № 17. 4. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними від 15 лютого 1995 року: Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 10 (07. 03. 95). Ст. 62. 5. Курс кримінології. Особлива частина: Підручник: У 2 кн./ М.В. Корнієнко, Б.В. Романюк, І.М. Мельник та ін.; За заг. ред. О.М. Джузи. К., 2001. 6. О наркоситуации в Украине, тенденция ее развития и предпринимаемых мерах противодействия незаконному обороту наркотиков: Препр. информ. для Международного комитета по контролю над наркотиками / Система Организации Объединенных Наций, органы контроля над наркотиками и их секретариат, Генеральная Ассамблея, Экономический и Социальный совет. 2003, сентябрь. 7. Смирнова І.В. Протидія наркобізнесу та наркоманії в Україні (кримінологічний аспект) // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. К., 2004. № 3. 8. Кримінологія: Підручник для студентів вищих навч. закладів / О.М. Джуза, Я.Ю. Кондратьєв, О.Г. Кулик, П.П. Михайленко та ін., За заг. ред. О.М. Джузи. К., 2002. 9. Сайт «Нет – Наркотикам». М., 2004. 10. Философский энциклопедический словарь / Редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичев и др. 2-изд. М., 1989. 11. <http://www.dv.kp.ru/2004/04/10/new19689>. 12. <http://www.vrn.kp.ru/daily/Kursk/doc26574>. 13. <http://www.asmedia.ru/news/id3229.html>. 14. <http://www.megapolis.ru/news/2004/07/12/nn579.html>.

Надійшла до редколегії 15.10.04

В.М. Цикалевич

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Стабільний громадський порядок – це необхідна умова і складова частина нормального функціонування суспільства. Забезпечення громадського порядку є однією з найголовніших функцій держави. Важливим питанням у процесі виконання цієї функції являється нормативно-правова регламентація охоронної діяльності державних органів і громадських організацій, що направлена на формування суспільних відносин у даній сфері. Тому дослідження теоретичних та практичних питань охорони громадського порядку являє собою актуальну проблему юридичної науки.

Охорона громадського порядку може розглядатись як процес здійснення державними органами та громадськими організаціями заходів щодо